

Zakaj pisati? // Al Vrežec

1 in 2: O divji grlici (*Streptopelia turtur*) in krivokljunu (*Loxia curvirostra*) v *Acrocephalus* med letoma 1980 in 2002 ni bil zapisan niti en prispevek, čeprav gre za gnezdilki Slovenije. foto: Hrvoje Oršanič in Peter Buchner

3: Čopasta čaplja (*Ardeola ralloides*), vrsta, ki jo je J. A. Scopoli leta 1769 opisal po primerku iz Slovenije. foto: Borut Rubinič

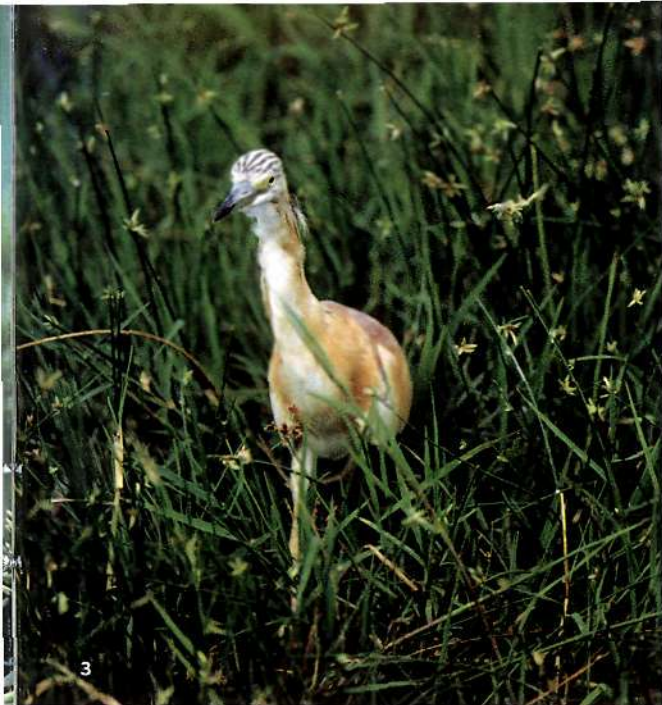
4: Ponebškov zapis o močvirski uhariči (*Asio flammeus*), objavljen leta 1917 v reviji Carniola, še danes buri duhove med slovenskimi ornitologi.

Sposobnost pisanja že od nekdaj velja za posebno hvalevredno vrlino. Umetnost pisanja ima zato v družbi visoko vrednost in spoštovanje, ki je bila nekdaj rezervirana le za izbrane in učene posameznike. Danes, v sodobni informacijski družbi, pa pisanje ni več redka vrlina učenjakov, pač pa se ga moramo po malem lotevati vsi, kajti informacija v pisni obliki postaja vse večja vrednota našega vsakdanjika. S tem se srečujemo tudi ornitologi, tako profesionalni kot ljubiteljski, če hočemo svoja dognanja prenesti na širši krog ljudi ter s tem prispevati k skupni zakladnici znanja. Pri tem seveda ne gre za literarno umetniško navdahnjeno pisanje, kjer je glavni poudarek na čustvih, osebnem, celo fantazijskem doživljanju sveta, pač pa za strokovno pisanje, kjer je poudarek na čim jasnejšem in razumljivejšem podajanju informacij. Kljub strogosti razumskega pisanja je tudi strokovne tekste mogoče napisati na sočen in berljiv način, pri čemer pa se jasnost misli ne sme izgubiti. Takšna strokovna besedila so za bralca privlačnejša, poleg tega pa ideje in spoznanja sporočajo večjemu številu ljudem bolj učinkovito in kakovostno. Za takšno pisanje potrebujemo nekaj več prakse; določena kilometrina je seveda potrebna pri vsakem osebnem razvoju, tudi pri pisanju. Ker se dandanes pisanja v ornitologiji loteva vedno več ljudi, nekateri bolj, drugi manj samozavestno, se mi je zdelo umestno predstaviti ornitološko pisanje v obliki, ki naj rabi kot vzpodbuda in vodilo vsem novim in tudi bolj izkušenim piscem. Pisanje si bomo v tem in v sledečih prispevkih ogledali z več zornih kotov, kot opora pa nam bodo štiri vprašanja: zakaj, kaj, kako in kam pisati.

Zakaj pisati? Denimo, da smo se vrnili s terena polni doživetij, novih spoznanj in idej. Da bi informacijo posredovali čimveč ljudem in s tem prispevali za skupni blagor, se tega lahko lotimo na tri načine. Prvi je, da informacijo posredujemo ustno prijateljem, kolegom in znancem, bodisi na srečanjih ali po telefonu. Tak način je precej zamuden in predvsem z njim zajamemo zelo majhen krog ljudi, živ-

ljenjska doba informacije pa je večinoma zelo kratka. Drugi način je, da informacijo razširjamo pisno v obliki elektronskega pisma prek svetovnega spleta ali prek drugih kratkotrajnejših medijih. S tem zajamemo nekoliko širši krog ljudi, življenjska doba informacije je praviloma nekoliko daljšega, a še vedno omejenega veka. Tretja možnost pa je, da informacijo zapišemo v obliki strokovnega besedila, ji ob tem, če se le da, opredelimo mesto in veljavo v dosedanem vedenju ter jo objavimo v javnem mediju. Takšna informacija navadno doseže največji krog ljudi, poleg tega je trajnejša, lahko bi rekli celo večna. Samo spomnimo se prispevkov iz prvih števil naše revije *Acrocephalus*; še danes živijo, pa čeprav je od takrat minilo že častitljivih 25 let. Ali pa Ponebškovih zapisov o sovah, objavljenih leta 1917 v reviji *Carniola*, in Reiserjevih ptic iz okolice Maribora iz leta 1925. Oba avtorja sta že skoraj 70 let pod rušo, toda njuni zapisi še vedno buri duhove pri novodobnih slovenskih ornitologih. Tako bi se lahko sprehajali še globlje v zgodovino, do Darwina in njegovih galapaskih ščinkavcev, Scopolija, ki nam je prvi strokovno predstavil vrste, kot so čopasta čaplja (*Ardeola ralloides*), pegasta sova (*Tyto alba*), planinska pevka (*Prunella collaris*) in druge, da o Linnéju sploh ne govorimo, in vse tja do Aristotla in drugih grških filozofov. Brez teh zapisov bi bili danes tudi pri svojih naravovarstvenih prizadevanjih povsem nemočni, če bi se jih seveda sploh zavedali! Čas je pokazal veličino moči, ki jo ima pisana in javno obelodanjen beseda, ki vedno znova zaživi, ko jo nekdo spet prebere, medtem ko informacija, ki smo jo razširjali ustno ali na kartkotrajnih zapisih, hitro zbledi in izpuhti v pozabo, pa naj bo še tako pomembna in zanimiva.

Veliko misli in idej se je v preteklosti že prelilo v pisano besedo in zakaj bi to počeli še danes? Je potrebno? Ali ne vemo že dovolj na primer o pticah, ki so naš osnovni objekt zanimanja? Ali ni danes čas akcije za ohranitev ptic in narave, ne pa za njihovo raziskovanje in pisanje? Varstvo

Kljub temu je pri nas razmeroma še precej pogosta gnezdilka in selilka, posebno na Ljubljanskem barju¹⁹⁾. Leta 1853 ali 1855 je podaril Žilič v Ljubljani deželnemu muzeju samico močvirne sove²⁰⁾. V času od 1. novembra 1858 do konca aprila 1862 je podaril znani ljubljanski nožar N. Hoffmann deželnemu muzeju tudi samico te vrste²¹⁾, Nikomed baron pl. Rastern pa starega samca v času od 1. maja 1862 do konca aprila 1866²²⁾. Schulz pravi, da je ob selitvi pogostejša; v svojem spisu (M. O. V. W. 1895, str. 83) pa pristavi, da je redkejša kakor mala uharica. Na istem mestu navede, da je dobil 2. oktobra l. 1890 ♂, 16. novembra ♀ in 18. novembra ♂; 24. oktobra 1891 pa samico, ustreljeno na barju. Nadalje je razvidno iz njegovih zapiskov, da je dobil v nagačenje še te-le ptice: 30. maja 1887 brez navedbe spola, 5. novembra 1890 ♀; l. 1892 pa 24. marca ♂, 26. marca ♂, 6. aprila ♂ in ♀, 31. oktobra ♀. Deželni muzej ima 4 močvirne uharice in sicer: mladega ♂ brez vsake daljine navedbe; ♀ iz meseca marca 1861; ♀ iz oktobra 1891 z Ljubljanskega barja in ♂ z dne 26. februarja 1915 iz vasi Huje pri Kranju. Poslednjič imenovano uharico je oddal muzeju dolgoletni opazovalec ptičjega sveta v ožji in širji okolici Kranja, g. Iv. C o f, c. kr. sodomerec v Kranju, v katerega opazovalnem okolišju je ta sovja vrsta zelo redka prikazen. Zadnjo močvirno uharico je dobil prve dni marca l. 1916; bila je samica, ulovljena „Na planoti“ nad Drulovškim gozdom (Sorško polje) pri Kranju. Močvirna uharica se pokaže toraj tudi v višje ležečih gorenjskih pokrajinah, kjer morda tudi

ptic in narave zahteva za svoje uspešno delovanje vse več informacij in znanja. Izkušnje nam kažejo, da lahko s še tako dobronamernimi in gorečimi akcijami brez znanja naredimo več škode kot koristi. Za primer si vzemimo izumrtje klavžarja (*Geronticus eremita*) v Turčiji, kjer je sicer dobronamerna akcija ohranitve edine do takrat znane kolonije tega ibisa v Aziji povzročila dokončen propad vrste v Mali Aziji. Upanje, da s tem ni popolnoma propadla njegova vzhodnosredozemska populacija, so nam dale nove raziskave in najdba nove kolonije klavžarja v Siriji, o čemer smo pred kratkim brali tudi v Svetu ptic. Dokaz, da nadaljnje raziskovanje, pisanje in objavlanje le ni tako jalovo delo. Ozrmo se še po domači avifavni. Ornitologi smo še v začetku 90-tih let prejšnjega stoletja nemočno, brez ustrezne oborožitve z znanjem opazovali izginjanje južne postovke (*Falco naumanni*). Kljub nekaterim prizadevanjem je južna postovka leta 1995 v Sloveniji izumrla. Danes se to dogaja še kopici drugih vrst, na primer zlatovranki (*Coracias garrulus*), čuku (*Athene noctua*), smrdokavri (*Upupa epops*) itd., medtem ko sta nam rjavoglavi srakoper (*Lanius senator*) in črnoglavi strnad (*Emberiza melanocephala*) izginila skoraj neopazno. Vprašajmo se, koliko o teh pticah res vemo!?

In kakšno je naše vedenje o drugih slovenskih pticah? Bi lahko zanje rekli, da niso ogrožene, da se za njihovo prihodnost pri nas ni bati? Ne! Kljub že 25-letni dobri organiziranosti slovenskih ornitologov v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije ter v nekaterih drugih podobnih združenjih je naše znanje o nekaterih slovenskih pticah zelo pomanjkljivo, še več, o nekaterih vrstah ne vemo skoraj nič. V pomoč pri ugotavljanju raziskanosti naših ptic naj bo priložena tabela, ki je pravzaprav pregled števila prispevkov o posameznih vrstah, opaženih v Sloveniji, ki so bili objavljeni v osrednji slovenski strokovni ornitološki reviji *Acrocephalus* od leta 1980 do 2002. Pri tem so obširnejša dela, članki, ločeni od krajših prispevkov, ornitoloških beležnic.

Seveda seznam ni popoln, saj je bilo nekaj del o slovenskih pticah objavljenih tudi v drugih domačih in tujih revijah. A večina slovenskega ornitološkega pisanja v zadnjih 25 letih je bila le zbrana v *Acrocephalus*, zato nam je lahko pregled navkljub vsemu pravšnje merilo. Ob pogledu na seznam bomo presenečeni ugotovili, da o nekaterih vrstah še nikoli ni tekla beseda v kakšnem njej namenjenem prispevku. Med temi vrstami je celo nekaj gnezdilcev (tujerodne vrste so izvzete): gozdni jereb (*Bonasa bonasia*), divja grlica (*Streptopelia turtur*), vijeglavka (*Jynx torquilla*), pivka (*Picus canus*), poljski škrljaneček (*Alauda arvensis*), blede vrtnik (*Hippolais pallida*), svetlooka penica (*Sylvia hortensis*), čopasta sinica (*Parus cristatus*), kratkoprsti plezalček (*Certhia brachyactyla*), kavka (*Corvus monedula*), ščinkavec (*Fringilla coelebs*), krivokljun (*Loxia curvirostra*), kalin (*Pyrrhula pyrrhula*) in rumeni strnad (*Emberiza citrinella*). Vsaj 14 razlogov torej za nadaljevanje pisanja in objavlanja naših opažanj in ugotovitev o slovenskih pticah!

Naslednjič, ko bomo nekje v naravi uživali ob opazovanju ptice, pomislimo, ali je nismo s tem, ko smo stopili v njen dom, zmotili, preplašili ali ji še kako drugače škodovali, sicer malenkostno, a vendarle. Pomislimo, ali se ne bi tej in njej sorodnim pticam oddolžili na način, da svojaa spoznanja pretopimo v pisano besedo in s tem prispevamo svoj kamenček v mozaiku znanja. Šele ob zadosti velikem mozaiku bomo pticam lahko tudi pomagali in jih ohranili. V slogi je moč in le s skupnimi naporji bodo naša prizadevanja k ohranjanju in poznavanju ptic, njihovega življenja in življenjskega prostora obrodila ustrezne sadove. ●

Preglednica števila prispevkov po posameznih vrstah, opaženih v Sloveniji in objavljenih v reviji *Acrocephalus* med letoma 1980 in 2002 je na naslednji strani.